

## Soru: Akşam namazının farzından önce nafîle namaz kılınır mı?

### FETVA

Akşam namazının farzından önce iki rek'at nafîle namaz kılmak sünnet olarak kabul edilmemesi ve akşam namazının erken kılınması sünnetini ihlal etmemesi şartıyla mübahtır. Söz konusu şartların ihlal edilmesi durumunda ise mekruhtur.

### FETVANIN DELİLLERİNİN TAHLİLİ

Allah Teala namazı iman üzerine atfederek<sup>1</sup> mutlak olarak namazın ehemmiyetine, Allah Rasûlü de gerek kavli gerekse de fiilî sünnetiyle nafîleleri kılmaya teşvik ederek namazın dindeki yerine işaret etmektedir. Bu noktada Peygamberimiz ﷺ şöyle buyurmaktadır: “Kıyamet günü insanların ilk sorguya çekileceği amel namazdır. Allah Teâlâ -herşeyi en iyi bildiği halde- Meleklerle: ‘Kulumun namazlarına bakın. Şartlarına ve rükünlerine riayet ederek onları tam bir şekilde yerine getirdi mi yoksa eksik mi kıldı?’ diye sorar. Şayet insan abdestten huşu ile eda etmeye kadar namaz vazifesini tam olarak yerine getirdiyse bu şekilde sevap da ona noksansız yazılır. Farzlarda eksikliği varsa Allah Teâlâ: ‘Bakın bakalım, kulumun nafîle namazları var mı?’ diye sorar. Şayet nafîle namazları varsa: ‘Farzlardaki eksiklikleri onlarla tamamlayın!’ buyurur. Sonra farz olan zekattaki eksikliğin varsa nafîle sadakalardan ikmal edilmesi gibi diğer amellerdeki eksiklikler de bu şekilde nafîlelerle tamamlanır.”<sup>2</sup>

Bazı vakitlerde yasaklanan<sup>3</sup> nafîle namazlar umum manada teşvik edilmektedir. Nafîlenin meşru kabul edildiği vakitlerden biri de ezanla kamet arası yani farz namazdan önceki zaman dilimidir. Zira Allah Rasûlü ﷺ “Her iki ezan arasında<sup>4</sup> namaz vardır.”<sup>5</sup> Buyurarak ümmetini farz namazlardan önce nafîle kılmaya teşvik etmiştir. Lakin akşam namazında ezanla kamet arasında nafîle namaz kılmanın hükmü ise fukaha arasında tartışma konusu olmuştur.

### MEKRUH OLDUĞUNU SÖYLEYENLER VE DELİLLERİ

Akşam namazının farzından önce nafîle namaz kılmanın mekruh olduğunu söyleyen<sup>6</sup> Hanefî fukahasının cumhuru<sup>7</sup> aşağıdaki rivayetlerle istidlal etmektedir:

<sup>1</sup> Bakara, 2/3.

<sup>2</sup> Ebu Davud, Salat, 144, 145 (Hadis No: 864).

<sup>3</sup> Nafîle namazların yasak olduğu vakitler için bkz. Burhanuddîn el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübedî* (Karaçi: Mektebtu'l-Büsrâ, 2021), 1/142-144.

<sup>4</sup> Genel kabule göre iki ezandan kasıt ezan ve kamet olup tağlib cihetiyle bu şekilde isimlendirilmiştir. Zikredilen ifadeyi zahir manasına hamledip, “Her iki ezan arasında farz namaz olduğu gibi nafîle namaz da vardır.” manasında anlamak da mümkündür. bkz. Ahmed b. Ali b. Hacer el-Asklânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî* (el-Mektebetu's-Selefiyye, ts.), 2/107.

<sup>5</sup> Allah Rasûlü ﷺ bu ifadeyi iki defa söyleyip üçüncü de “dileyen için” demiştir. Bkz. Buhari, Ezan, 16 (Hadis No: 627).

<sup>6</sup> Heyet, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*(*el-Fetâvâ'l-Alemgiriyye*) (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2014), 1/109.

<sup>7</sup> Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 2015), 2/46.

1. Allah Rasûlü ﷺ akşam namazıyla alakalı şöyle buyurmaktadır: “Güneşin batışıyla birlikte akşam namazını kılın!”<sup>8</sup>, “Ümmetim, yıldızların doğuşundan evvel akşam namazını edâ ettikçe hayır üzere devam edecektir.”<sup>9</sup>
2. İbn Ömer’e (r.a) akşam namazının farzından önce iki rek’at namaz kılmak hakkında sorulunca şöyle cevap vermiştir: “Allah Rasûlü ﷺ zamanında onu kılan kimseyi görmedim.”<sup>10</sup>
3. İbrahim en-Neha’î ise kendisinden nakledilen bir rivayette bu namazın bidat olduğunu söylemiş,<sup>11</sup> diğer bir rivayette ise Peygamberimiz’in de ﷺ Hz. Ebubekir (r.a) ve Hz. Ömer’in de (r.a) akşamdan önce nafile kılmadıklarını ifade etmiştir.<sup>12</sup>

Mezkûr rivayetler akşam namazının erken kılınmasının gerekliliğini ifade ettiği gibi farzdan önce nafile namazın olmadığını da beyan etmektedir. Buna göre akşamın farzından önce nafile namaz kılmak, farzı kılma noktasında acele etmek yönündeki Nebevî emri ihlal etmeye yol açacağından mekruhtur.

Hanefî fakihler söz konusu namazın müstehap olduğunu söyleyenlerin istidlâl ettiği “Her iki ezan arasında namaz vardır.” rivayetinden akşam namazının istisna edilmesi gerektiğini beyan etmiştir. Zira söz konusu rivayetin tariklerinden birinde Allah Rasûlü ﷺ: “Akşam namazı müstesna her iki ezan arasında namaz vardır.” buyurarak akşamı istisna etmektedir.

## MÜSTEHAPOLDUĞUNU SÖYLEYENLER VE DELİLLERİ

Şafilere<sup>13</sup> başta olmak üzere akşam namazının farzından önce nafile namaz kılmanın müstehap<sup>14</sup> olduğunu söyleyen fakihler ise şu rivayetlerle istidlâl etmektedir:

1. Abdullah el-Müzenî (r.a) Allah Rasûlü’nün üç defa: “Akşam namazından önce namaz kılınız.” buyurduğunu, üçüncü seferde ise insanların bunu mutlaka kılınması gereken bir namaz olarak görmemesi için “dileyen için” kaydını eklediğini söylemiştir.<sup>15</sup>

<sup>8</sup> Ebu’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-M’ucemu’l-Kebîr* (Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, ts.), 4/176 (Hadis No: 4058).

<sup>9</sup> Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî İbn Hanbel, *el-Müsned* (Beyrut: Müessesetü’r-Risale, 2001), 24/493 (Hadis No:15717).

<sup>10</sup> Ebu Davud, *Tatavvu’*, 11 (Hadis No: 1284).

İmam Nevevî rivayetin senedinin hasen olduğunu söylemektedir. Bkz. Ebu Zekeriyya Muhyiddîn b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmû’ Şerhu’l-Mühezzebe* (Kahire: İdâratu’-Tibâati’l-Müniriyye, 1928), 4/9.

<sup>11</sup> Ebû Muhammed (Ebû’s-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî, *’Umdetü’l-kârî fî şerhi Şahîhi’l-Buhârî* (Dâru’l-fikr, ts.), 5/139.

<sup>12</sup> Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Âsâr* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, ts.), 1/374.

«عَنْ حَمَّادٍ، قَالَ: سَأَلْتُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الصَّلَاةِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ فَتَنَاهَانِي عَنْهَا، وَقَالَ: «إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ لَمْ يُصَلُّوهَا»

<sup>13</sup> Bkz. Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer el-Heytemî, *Tuhfetu’l-muhtâc bi şerhi’l-Minhâc* (Beyrut: Dâru’d-Dıyâ’, 2020), 2/350.

<sup>14</sup> Bazı Şafilî fıkıh kaynaklarında akşam namazından önce iki rek’at namaz kılmanın gayr-ı müekked sünnet olduğu ifade edilmektedir. Hüküm itibarıyla gayr-ı müekked sünnet, müstehap, mendup arasında bir fark yoktur. Bunlar birbirleri yerine kullanılabilen kavramlardır. Bkz. el-Heytemî, *Tuhfetu’l-muhtâc bi şerhi’l-Minhâc*, 2/343.

<sup>15</sup> Buhari, *Teheccüd*, 35 (Hadis No:1183).

2. Allah Rasûlü ﷺ akşam namazından önce iki rek'at namaz kıldıktan sonra üç defa şöyle buyurdu: "Akşam namazından önce iki rek'at namaz kılınız."<sup>16</sup>
3. Enes b. Mâlik (r.a) Allah Rasûlü ﷺ zamanında kendilerinin güneşin batışından sonra akşam namazının farzından önce iki rek'at namaz kıldıklarını söylemiştir. Kendisine Allah Rasûlü'nün kılıp kılmadığı sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Bizi kılarken görürdük. Kılmamızı emretmediği gibi yasaklamazdı da."<sup>17</sup>
4. Enes b. Mâlik (r.a) şöyle buyurmuştur: "Medine'deyken müezzin akşam ezanını okurken Ashâb-ı kirâm hemen direklerin arkasına geçer ve iki rek'at namaz kılardı. Hatta yabancı biri mescide geldiğinde namaz kılanların çok oluşundan farzın bittiğini zannederdi."<sup>18</sup>

Akşam ezanıyla farz arasında nafîle kılmanın müstehap olduğunu söyleyenler kerahat görüşünü benimseyen fakihlerin ilgili hadis-i şerifin bazı tariklerinde geçen "ما خلا المغرب/Akşam namazı hariç" ifadesinin, şâz olduğunu, bu yüzden üzerine hüküm bina edilemeyeceğini söylemektedir.<sup>19</sup>

### HADİSLERİN TAHLİLİ

Akşam namazının farzından önce nafîle kılmanın mekruh olduğunu söyleyenler, söz konusu namazın mendup olduğuna delalet eden rivayetlerle yasaklandığını ifade eden nakiller arasında çelişki olduğundan rivayetler arasında tercih yapmak gerektiğini söylemiştir.<sup>20</sup> Buna göre, İbn Ömer'in (r.a) bu namazı kimsenin kılmadığına dair rivayeti,<sup>21</sup> İbrahim en-Nehaî'nin Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'in bu namazı kılmadığını<sup>22</sup> ve bunu kılmanın bidat olduğunu söylemesi,<sup>23</sup> akşam namazının vakit girince hemen kılınması gerektiğini ifade eden hadisler<sup>24</sup> dikkate alındığında söz konusu namazı kılmanın mekruh olduğunu söylemek daha doğrudur. Ancak, az bir gecikmeden kaynaklanıyorsa bu kerahat, tahrimî değil; tenzihidir.<sup>25</sup>

Peygamberimizin ﷺ akşamın farzından önce iki rek'at kıldığı namaz ise,<sup>26</sup> söz konusu nafîle değil kılmayı unuttuğu başka bir namazdır. Zira Câbir b. Abdillâh (r.a) bir rivayette Peygamberimiz'in eşlerine, Allah Rasûlü'nün ﷺ akşam namazından önce iki rek'at kılıp kılmadığını sorduklarını onların olumsuz cevap verdiklerini söylemektedir. Sadece Ümmü Seleme (r.anha) validemiz bir defasında kendi yanında bu vakitte iki rek'at namaz kıldığını ve Allah Rasûlü'ne ﷺ bunun hangi namaz olduğunu sorduğunda şöyle bir cevap aldığını

<sup>16</sup> Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *el-Müsnedü's-sahîh 'ale't-tekâsîm ve'l-envâ'* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012), 5/51 (Hadis No: 3955).

<sup>17</sup> Bkz. Müslim, *Salâtu'l-musâfirîn*, 55 (Hadis No: 836).

<sup>18</sup> Bkz. Müslim, *Salâtu'l-musâfirîn*, 55 (Hadis No: 837).

<sup>19</sup> Bkz. Ahmed b. Ali b. Hacer el-Asklânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî*, 2/108.

<sup>20</sup> Kemaluddîn Muhammed b. Abdi'l-Vâhid İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2012), 1/445.

<sup>21</sup> Bkz. Ebu Davud, *Tatavvu'*, 11 (Hadis No: 1284).

<sup>22</sup> eş-Şeybânî, *el-Âsâr*, 1/374.

<sup>23</sup> el-Aynî, *Umdetü'l-kârî fi şerhi Şahîhi'l-Buhârî*, 5/139.

<sup>24</sup> Bkz. İbn Hanbel, *el-Müsned*, 24/493 (Hadis No:15717); et-Taberânî, *el-M'ucemu'l-Kebîr*, 4/176 (Hadis No: 4058).

<sup>25</sup> İbn Abidin, *Raddu'l-Muhtâr ala'd-Durri'l-Muhtâr*, 2/47.

<sup>26</sup> Bkz. el-Büstî, *el-Müsnedü's-sahîh 'ale't-tekâsîm ve'l-envâ'*, 5/51 (Hadis No: 3955).

aktarmıştır: “İkindiden önceki iki rek’atı kılmayı unuttum. Onu da şimdi kıldım.”<sup>27</sup> Enes b. Mâlik’in rivayet ettiği ashâb-ı kirâmın akşam ezanı okununca iki rek’at nafîle kılmaya başlaması hali ise<sup>28</sup> nadiren gerçekleşen bir durumdur.<sup>29</sup> Zira nadiren gerçekleşen bir durum olmasa İbn Ömer ve Peygamberimizin ﷺ eşleri bu durumdan haberdar olurlardı.<sup>30</sup>

Zafer Ahmed et-Tehânevî<sup>31</sup> ve Şebbîr Osmânî<sup>32</sup> gibi Hanefî fakihler iki tarafın da istidlâl ettiği rivayetlerin arasının cemedilmesi gerektiğini söylemiştir. Buna göre, söz konusu namazı kılmak mutlak manada mekruh olmayıp akşam namazının geciktirilmesine yol açması veya söz konusu namazın yerine getirilmesi gereken bir sünnet olarak kabul edilmesi halinde mekruhtur. Akşam namazının kılınmasına engel olmayacak şekilde kısa kılındığı ve sünnet olarak görülmediği takdirde ise mübahtır. Nitekim İbn Hümâm<sup>33</sup> ve İbn Nüceym<sup>34</sup> gibi muhakkik alimler de çoğunluk tarafından kabul edilen söz konusu namazın müstehap olmadığı görüşünü delillerle destekledikten sonra iki rek’atlık namazın, akşam namazını geciktirmeye yol açmayacak şekilde kılınması durumunda mekruh olmayacağını ifade etmektedir. İ’lâu’s-Sünen sahibi Zafer Ahmed et-Tehânevî de iki tarafın istidlâl ettiği rivayetleri de dikkate alarak akşam namazından önce iki rek’at nafîle namaz kılmanın caiz oluşunu reddetmenin doğru olmadığını, bunun sünnet olarak kabul edilmesinde ise problem olduğunu ifade etmektedir.<sup>35</sup>

Sonuç olarak Hanefî mezhebinin genel görüşüne göre akşam namazından önce iki rek’at namaz kılmak tenzihen mekruhtur. Ancak mezhebin muhakkik alimleri, sünnet olarak kabul edilmediği sürece, akşam namazının erken kılınması sünnetini ihlal etmeyecek şekilde kılınan bu namazın mübah olduğunu ifade etmektedir. Şafilere göre ise akşamın farzından önce nafîle kılmak müstehaptır.

<sup>27</sup> Ebu’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *Müsnedu’s-Şâmiyyîn* (Beyrut: Müessesetu’r-risâle, 1996), 3/212 (Hadis No: 2109).

<sup>28</sup> Bkz. Müslim, *Salâtu’l-musâfirîn*, 55 (Hadis No: 837).

<sup>29</sup> İbn Abidin, *Raddu’l-Muhtâr ala’d-Durri’l-Muhtâr*, 2/46.

<sup>30</sup> Bkz. Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kârî, *Mirkâtu’l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti’l-Mesâbîh* (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 2002), 3/898.

<sup>31</sup> Bkz. Zafer Ahmed et-Tehânevî, *İ’lâu’s-Sünen* (Karaçi: İdâratu’l-Kur’ânî ve’l-Ulûmî’l-İslâmiyye, 1996), 2/67-70.

<sup>32</sup> Şebbîr Ahmed Osmânî, *Fethu’l-Mülhim bi Şerhi Sahîhi Müslim* (Dimeşk: Dâru’l-Kalem, 2006), 2/277-280.

<sup>33</sup> İbnu’l-Hümâm, *Şerhu Fethi’l-Kadîr ala’l-Hidâye*, 1/446.

<sup>34</sup> Zeynuddîn İbn Nüceym, *el-Bahru’r-Râik Şerhu Kenzi’d-Dakâik* (Dâru’l-Kitâbi’l-İslâmî, ts.), 1/266.

<sup>35</sup> et-Tehânevî, *İ’lâu’s-Sünen*, 2/68-69.